

Tolstoi traduït per Andreu Nin

retrobament d'una «valuosa relíquia»

per Manuel Llanas i Laura Vilardell

Circumstàncies que no fan al cas han permès trobar el mecanoscrit original de la traducció d'*Infància, adolescència, joventut* de Lev Tolstoi, tal vegada la darrera d'Andreu Nin, publicada per Edicions Proa el 1974. Es tracta d'un feix de tres-cents setanta-sis fulls holandesos (amb un format aproximat, doncs, de 22x28 cm), numerats, mecanografiats i amb anotacions manuscrites damunt el text amb tinta negra i amb bolígraf vermell, de mans i èpoques diferents. Un full addicional, col·locat al principi, fa de portada: hi figura el nom de l'autor, el títol de l'obra i, al peu, la llegenda «Traducció directa i íntegra del rus per Andreu Nin». Si les anotacions de color vermell pertanyen, sens dubte, a un redactor d'Edicions Proa en la fase de preparació del text per a passar-lo al linotipista el 1973 o el 1974, les de color negre, de ploma estilogràfica i molt més

reclades cronològicament, són autògrafes del traductor. Ho avala no tan sols el gruix i la substància de les modificacions introduïdes en el text mecanografiat, descrites més avall, sinó també —i sobretot— la cal·ligrafia, que hem acarat amb la de l'original d'unes cartes de Nin a Maurín editades per Pelai Pagès, a qui volem expressar la nostra gratitud per haver-nos-en facilitat la referència (Cf. Pelai Pagès, «Andreu Nin al Moscou de Stalin. Correspondència Nin-Maurín (I)», a «L'Avenç», 50, juny 1982, pàgs. 24-35; «L'obsessió de Nin: marxar de Rússia. Correspondència Nin-Maurín (i II)», a «L'Avenç», 51, juliol-agost 1982, pàgs. 30-39). La il·lustració que acompanya el present article, que correspon al començament del primer capítol (full 5 del mecanoscrit), permet adonar-se de la diferent mena d'anotacions que hi figuren.

Nin, amb la seva mare, les filles, Nora i Ida, i la muller, Olga Tareva.

POSEM L'ACCENT EN LA CULTURA SANT JORDI 2009 DIPUTACIÓ DE TARRAGONA NOVETATS

JOAQUIM MIR AL CAMP DE TARRAGONA
2a edició, revisada i amplificada
Francesc Miralles – Col·lecció Tamarit

**ARMORIAL DELS NOBLES DE LES COMARQUES
MERIDIONALS DE CATALUNYA**
Salvador-J. Rovira i Gómez
Il·lustracions: Montserrat Mitjans
Col·lecció Els llibres de la Medusa

**MIRÓ-ROYO. LA FARINERA DE TARRAGONA,
EL TELER DEL MÓN**
Josep M. Rosselló – Col·lecció Tamarit

**BALLS I DANSES DE LES COMARQUES DE TARRAGONA.
VOL. 6. BAIX PENEDÈS I TARRAGONÈS**
Josep Bargalló Badia

**EL MUSEU I L'EDUCACIÓ PER A LA DIVERSITAT
CULTURAL DE LES ARTS**
Coord.: A. Macaya, R. Ricomà, M. Suárez
Col·lecció MAMT Pedagògic

**COMELLA ESCULTURA NATURA
RUFINO MESA, UN PROJECTE DE VIDA**
Diversos autors

GARCIANGUERA (1912-1963)
Diversos autors

Comandes
Diputació de Tarragona – Publicacions
Santa Anna, 8
43003 Tarragona
Tel. 977 29 66 34 - 977 23 50 32
Fax 977 29 66 70 - 977 23 51 37
publicacions@diputaciodelatarragona.cat
www.diputaciodelatarragona.cat/cultura

Diputació Tarragona

Retorn de l'original

Quins avatars ha viscut aquest original al llarg de més de setanta anys? Al capdavant de l'edició de Proa de 1974, una nota dels editors, molt probablement feta per Joan Oliver, aleshores el director literari, n'aclareix els principals:

«Un dia el nostre director literari va rebre un gruixut embocall, acompanyat d'una tarja del remitent —la discreció del qual no ens permet d'anomenar— on aquest s'expressava així: “Com prou sabeu, el meu pare, i jo al seu costat, vam intervenir directament i amb franc entusiasme en les tasques d'Edicions Proa, ja des del seu començament, abans de la guerra. L'altre dia, tot ordenant a fons el meu arxiu, em va venir a les mans aquest original que ara us trameto. Es tracta, penso jo, d'un dels darrers treballs de col·laboració que Andreu Nin efectuà per encàrrec de Puig i Ferrer, director d'aqueixes edicions durant la seva primera època. Crec que vós, estimat i vell amic, que va conèixer l'un i l'altre, fareu el possible, en allò que de vós depengui, per a la publicació d'aquest text que jo, i vós segurament també, estimo com una valuosa relíquia.”

»No hi ha pas cap dubte que és així. Tant els lectors com la crítica no ignoren que Andreu Nin, polític combatiu i fidel als seus ideals fins al sacrifici, va ser un traductor magistral del rus i un gran estilista de la nostra llengua. Citem només l'exemple de la versió de *Crim i càstig* de Dostoievski, que ha estat novament incorporada a la nostra col·lecció “A tot vent”.

»És per això que Edicions Proa s'han afanyat amb goig a fer-se seva la iniciativa de donar a la llum aquesta obra de Tolstoi —l'altre gegant de les lletres russes— l'interès de la qual es veu ara doblat pel valor d'una traducció directa, íntegra i impecable.»

D'aquest text se'n dedueix que el custodi d'aquesta traducció original no era pas Josep Queralt, que —com és sabut— s'endú Proa a l'exili francès, sinó un redactor de la casa i un seu fill que el 1939 van quedar-se a Catalunya i van conservar un arxiu professional. Un arxiu que acaba albergant un original que la situació bèl·lica impedeix o desaconsella donar a l'estampa i d'on acaba sortint per retornar a l'editorial, que acaba publicant-lo molts anys després que el traductor l'hi fes arribar.

Modificacions

De la comparació atenta entre la nota inicial (*Al lector*) i els dos primers capítols d'aquest original i la versió finalment impresa se'n desprèn que l'edició segueix fil per randa totes les modificacions manuscrites, però n'hi afegeix una. Mentre que a la pàgina 9 del meca-

noscrit s'hi llegeix «Tot està tan ben endreçat, que n'hi ha prou amb veure aquest ordre per a concloure que Karl Ivànovitx té la consciència pura i l'esperit tranquil», a la corresponent del llibre (pàgina 18) s'hi afegeix un incís que hem marcat amb cursiva: «Tot està tan ben endreçat, que n'hi ha prou amb veure aquest ordre per a concloure, *sense error possible*, que Karl Ivànovitx té la consciència pura i l'esperit tranquil.»

De quina mena són, aquestes modificacions? Les de 1973-1974, obra, com hem dit, d'un redactor de Proa, poden classificar-se així: canvis d'un mot per un altre de més apropiat (*malson* per *mal somni*), ortotipogràfiques (*racó* per *recó*), correccions de mots de lectura difícil, morfològiques (*havia esdevingut* per *era esdevinguda*), simplificacions (majoritàriament de puntuació), supressions (*com* per *talment com*) i alguna addició de determinants (*l'orientació* per *orientació*) i de preposicions (*prop del capçal* per *prop la capçalera*).

Les modificacions més rellevants i freqüents, però, són de la mà d'Andreu Nin, que introdueix al text mecanografiat canvis que responen a la tipologia següent: addicions (*a dir-me unes paraules de consol* per *a consolar-me*), supressions (*empescar-m'ho* per *empescar-me tot això*), correccions d'errors de picatge, esmenes ortotipogràfiques (*abans* per *abanç*), morfològiques (*no m'abandonava* per *no abandonar-me*), substitucions de paraules (*opuscle* per *fascicle*) i desplaçaments de complements verbals, com ara el següent: «Quan tota l'obra plau a una persona es que aquella, a parer meu [...]» / «*A parer meu*, quan tota l'obra plau a una persona és que *aquesta obra* [...]»

De totes aquestes modificacions introduïdes pel traductor, les addicions i supressions són les que presenten una casuística més rica. Les primeres poden classificar-se en ampliacions de conceptes (*i encimbellada per un bonet vermell* per *i un bonet vermell*) i de sintagmes (*el pàmpol amb el perruquer li ombreja el rostre* per *el pàmpol que li ombreja el rostre*). Vegem un altre

El preceptor Karl Ivànovitx.

El 12 d'agost de 18..., dos dies després d'haver complert deu anys rebut meravellosos presents amb motiu del meu aniversari, Karl Ivànovitx despertà a les ^{set} del matí en ~~man~~ ventà un cop amb l'espantamosques a dits del meu cap. Ho féu amb tan poca traça que tocà l'àngel penjat al capçal (de roure del meu llit), i la mosca morta em caigué damunt del cap. Després de treure el nas de sota la flassada, ^{d'}aturar amb la mà l'àngel, ^(contu) brandant ^{de tirar} la mosca a terra, ^{vaig} cridar amb els ulls encara encanyats, ^(o) rò que expressaven la irritació Karl Ivànovitx, ^{aprassegant} la seva bata de bata de cotó, cenyida amb un cinturó de la mateixa materia, ^{i amb} un casquet vell de ^{punt} amb borla i botes flonges de pell de boc, ^{proseguiu} seguí la seva carrera a les parets.

«Admetem - pensava jo - que sóc petit; però, per què m'ha d'amoïn Per què no mata les mosques prop del llit de Volòdia? Tant que n'hi h No, Volòdia és més gran que jo; jo sóc el més petit de tots i per això em tiritza. ^{en l'lg} ^{com en} l'únic ^{Pran que ho veu} que pensa tota la seva vida - vaig fer en veu baixa, - a donar-me disgustos. ^{no espantat} ^{ni espantat} que m'ha despertat i ^{ni espantat} ^{ni espantat} però fa veure que no se n'adona... Quin nome més repulsiu! I la bata, el casquet la borla, tot ^{ho} ^{és} repulsiu!»

cas d'addició especialment rellevant: «Karl Ivànovitx s'atansà al seu llit, es mirà al rellotge que hi tenia prop la capçalera, penjà l'espanta mosques a un clau [...]» / «Karl Ivànovitx s'atansà al seu llit, es mirà el rellotge que hi tenia prop del capçal, en una rellotgera, en forma de sabata, ornada amb grans de vidre, penjà l'espantamosques en un clau [...]»

Pel que fa a les supressions, normalment consisteixen a ometre preposicions (*altres* per *d'altres*), sintagmes (*vora la tauleta* per *vora la tauleta damunt la qual*), puntuació i fins i tot frases senceres, com ara la següent: «[...] el medi distingit on va néixer l'autor, ans te'l miris tranquil·lament i amb esperit imparcial i t'acceptaré entre els elegits.» / «[...] el medi distingit on va néixer l'autor, ans te'l miris tranquil·lament i amb esperit imparcial.»

Com a conclusió, cal destacar que les intervencions més habituals del traductor són precisions de traducció i canvis d'ordre. En canvi, les més abundants del corrector són ortogràfiques i morfològiques. En fi: aquest original, ja digitalitzat, està en mans de l'autora d'una tesi doctoral —en fase avançada d'elaboració— sobre l'activitat traductora d'Andreu Nin. Una tesi que, de segur, traurà tot el suc al document que ha motivat el present article, que només ha pretès difondre'n l'existència.